

Ludmiła Siryk

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland

ORCID: 0000-0002-1957-229

Słowo o Józefie Łobodowskim i konferencji naukowej w Lublinie z okazji 110 rocznicy urodzin pisarza

**A Word about Jozef Lobodovski and a Scientific Conference in Lublin
Commemorating the 110th Anniversary of His Birth**

Abstract

The subject of reflection is, first, the work of Jozef Lobodovski (1909–1988), a Polish poet, prose writer, journalist, and translator and, second, an international conference that took place on March 21–22, 2019, at the Faculty of Humanities of Maria Curie-Skłodowska University in Lublin on the occasion of the 110th anniversary of his birth. From his infancy, the writer was associated with Lublin but spent most of his life abroad, in Spain. His attitude is characterised by universalism understood as tolerance towards nations in the cultural and religious context, as well as an uncompromising, stubborn struggle for the freedom of nations conquered by Soviet imperialism. A distinct feature of his interests is the East Slavonic problem, especially the Ukrainian one. During the meeting, 16 papers were delivered by scientists from Poland, Ukraine, and Spain. The programme of the conference included a violin concert (performed by the younger generation of the writer's family) and recitations, performed by the UMCS students of Ukrainian philology, of works and poetic translations by Jozef Lobodovski, as well as of translations of his poetry into Ukrainian. The aim of the activities undertaken is not only to promote the artist with an exceptionally rich artistic and journalistic achievements but also to preserve the memory of him as a man of international dialogue, a humanist and a patriot, a noteworthy literary figure of Lublin during the interwar period, and a political emigrant who was banned in the Polish People's Republic.

Keywords: Jozef Lobodovski, writer, Polish-Ukrainian border, category of dialogue, international scientific conference.

Józef Łobodowski wpisał się w historię kultury polskiej XX wieku jako poeta, publicysta, prozaik i tłumacz. Pisarz pozostawił po sobie bogatą spuściznę, tj. 19 tomików poetyckich, setki artykułów publicystycznych, dwa cykle prozatorskie (trylogia *Komysze* i tetralogia *Dzieje Józefa Zakrzewskiego*) oraz ogromną liczbę przekładów poetyckich z języków wschodniosłowiańskich (ukraińskiego, rosyjskiego i białoruskiego)¹, a także z włoskiego i hiszpańskiego².

Był człowiekiem pogranicza, otwartym na odmienne kultury i religie. Starał się przełamywać uprzedzenia. Jego postawę cechuje uniwersalizm rozumiany jako tolerancja wobec narodów w kontekście kulturowo-religijnym, a także bezkompromisowa uporczywa walka na rzecz wolności narodów podbitych przez imperium sowieckie. Łobodowski twierdził, że pisarz ma obowiązek zajęcia wyrażonej postawy zarówno na płaszczyźnie literacko-artystycznej, jak i polityczno-ustrojowej³. Na kształtowanie postawy artystycznej i obywatelskiej pisarza miały wpływ czynniki biograficzne, literackie i społeczno-polityczne⁴.

Łobodowski urodził się 19 marca 1909 roku we wsi Purwiszki na Suwalszczyźnie, a zmarł 18 kwietnia 1988 roku w Madrycie. Od najmłodszych lat związany był z Lublinem, gdzie wkrótce po jego urodzeniu zamieszkali rodzice. W okresie międzywojennym wydał kilka tomików poetyckich (*Słońce przez szpary*, 1929; *Gwiazdny psalterz*, 1931; *W przeddzień*, 1932) i tom przekładów wierszy poetów rosyjskich pod tytułem *U przyjaciół* (1935). Jako publicysta współpracował w tym czasie z czasopismami Warszawy („Biuletyn Polsko-Ukraiński”, „Pion”, „Myśl Polska”, „Problemy Europy Wschodniej”, „ZET”, „My”, „Wschód”), Lublina („Kurier Lubelski”), Chełma („Kamena”) oraz z Instytutem Wschodnim i pisarzami ukraińskimi skupionymi wokół warszawskiego czasopisma „My” i sojuszu „Prometeusz”

¹ Zob. L. Siryk, *Naznaczony Ukrainą*, Lublin 2002, ss. 18, 107–112.

² Zob. G. Bąk, *Józef Łobodowski en España*, [w:] *Śladami pisarza. Józef Łobodowski w Polsce i w Hiszpanii*, red. G. Bąk, L. Siryk, E. Łoś, Lublin 2016, ss. 63, 311–348.

³ Cyt. za J. Zięba, *Żywoł Józefa Łobodowskiego*, cz. 2, „Relacje”, nr 4, 1989, s. 5.

⁴ Zob. L. Siryk, *op. cit.*, ss. 25–36.

(organizacja ta skupiała emigrantów z byłej Rosji carskiej, w szczególności Ukraińców, Rosjan i Białorusinów). Łobodowski nazwał dwutygodnik „Myśl Polska” „kuźnią ruchu prometeuszowskiego”⁵.

Większość życia Łobodowski spędził na emigracji. Ojczyznę opuścił 19 września 1939 roku, kiedy razem z wojskami generała Maczka przekroczył granicę polsko-węgierską i dostał się na Zachód. Na stałe osiedlił się w Madrycie i mieszkał tam do śmierci. Jego prochy spoczęły na lubelskim cmentarzu 22 października 1988 roku, zgodnie z wolą pisarza:

Prosiłem znajomych w Madrycie, aby mnie po śmierci spalili w krematorium i prochy posłali do Lublina. Chcę, by zostały pochowane u stóp mojej matki na lubelskim cmentarzu. I nie jest to żadna sentymentalna fanaberia⁶.

Warto zaznaczyć, że od września 1939 roku przebywanie pisarza w Polsce było bardzo niebezpieczne: kara śmierci groziła mu zarówno od jednego, jak i drugiego okupanta. Po wkroczeniu wojsk Rzeszy Niemieckiej do Lublina mieszkanie Łobodowskich było dokładnie przeszukane przez gestapowców i całe archiwum pisarza zostało przez nich spalone na podwórku. Spowodowane to było tym, że na liście faszystów pisarz widniał jako komunista. Z kolei po II wojnie światowej Łobodowski znalazł się na liście antykomunistów, traktowanych przez komunistyczny rząd jak wrogowie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Jego twórczość do końca lat osiemdziesiątych była zakazana przez cenzurę państwową. W związku z tym Łobodowski pozostał na wygnaniu. W latach 1949–1974 był stałym współpracownikiem Audycji Polskiej Narodowego Radia Hiszpanii. Przed powstaniem Radia Wolna Europa była to najpopularniejsza w Polsce radiostacja zagraniczna. Kierowali nią świetni publicyści, Karol Wagner i Wojciech Zaleski, współpracowali m.in. profesor teatroznawstwa Antoni Deryng i publicysta Kazimierz Tylko-Dobrzański, a szczególnie

⁵ Zob. J. Łobodowski, *Porywacze ludzi*, [w:] *Kassandra jest niepopularna. Wybór tekstów z „Orla Białego” z lat 1956–1980*, idem, wybrał i wstępem opatrzył Jan Obszyński, Poznań 1990, s. 41.

⁶ J. Łobodowski, *Wspomnienia lubelskie*, „Kresy”, nr 8, 1991, s. 132.

ton audycjom nadawał Łobodowski⁷. Był związany z ludźmi oraz instytucjami dążącymi do tworzenia koalicji antysowieckiej. Łobodowski aktywnie współpracował z Instytutem Literackim – polskim emigracyjnym wydawnictwem, które zasłynęło jako wydawca miesięcznika „Kultura”, kwartalnika „Zeszyty Historyczne” i serii „Biblioteka Kultury”. W ramach tej serii ukazywały się tomy literatury polskiej i obcej. Ponadto twórca stale współpracował z londyńskimi pismami: „Wiadomości”, gdzie miał stałą rubrykę, „Worek Judaszów”⁸, a także „Dziennik Polski i Dziennik Żołnierza” oraz „Orzeł Biały”. W londyńskiej gazecie „Tydzień Polski” miał własną rubrykę pod pseudonimem Szperacz.

Pośród wielu aspektów uniwersalistycznej postawy Łobodowskiego szczególne miejsce zajmuje odniesienie pisarza do Ukraińców, ich państwa, kultury i historii oraz do stosunków polsko-ukraińskich. Pracując nad tematyką ukraińską ponad pół wieku (od roku 1932 do 1988), zasłużył sobie na miano ukrainoznawcy. Zagadnieniu temu poświęcił książki poetyckie *Złota Hramota*⁹ (Paryż 1954) i *Pieśń o Ukrainie* (Paryż 1959), a także poematy *Tryptyk o zamordowanym kościele*¹⁰ (1987) i *Światosławu Hordyńskiemu*¹¹ (1947), w których autor dokonał rekonstrukcji tragicznych faktów historii ukraińskiej oraz podjął ideę współpracy obu narodów na rzecz ich wolności. Ważną pozycją jest także wspomniana trylogia *Komysze*, nieformalnie nazywana przez badaczy „kozacką”: cz. 1 – *Komysze* (1955), cz. 2 – *W staniccy* (1958), cz. 3 – *Droga powrotna* (1960). Ukazuje ona historię kozactwa ukraińskiego na przestrzeni kilku wieków. Szczególną uwagę skupia autor na tragedii Kozaków kubańskich (potomków Kozaków ukraińskich)

⁷ K. Dybczak, *Panorama literatury na obczyźnie*, Kraków 1990, s. 64.

⁸ Nazwę cyklu J. Łobodowski zaczerpnął od tytułu satyrycznego poematu o wyraźnym zacięciu społecznym *Worek Judaszów* Sebastiana Klonowica (1545–1602). Odnośnie inspiracji dla tej twórczości publicysty zob. np. J. Łobodowski, *Worek Judaszów*, wybrał i notą edytorską opatrzył P. Kądziała, Warszawa 1995, s. 236.

⁹ J. Łobodowski, *Złota Hramota*, Paryż 1954.

¹⁰ Zob. J. Łobodowski, *Dwie książki*, Paryż 1984.

¹¹ Zob. J. Łobodowski, *Modlitwa na wojnę*, Londyn 1947.

w okresie wojny domowej w Rosji w latach 1918–1922. Szeroki kontekst historyczny i refleksja historiozoficzna nie tylko ujawniają mocne i słabe strony bohaterów wspólnoty kozackiej, ale również dowodzą, że władza sowiecka kontynuuje wobec niej politykę imperium carskiego. Ogólnie rzecz biorąc, obraz Kozactwa kubańskiego został przedstawiony z perspektywy szeroko rozumianej czasoprzestrzeni ukraińskiej. Wizja pisarza inspirowana była nie tylko własnym doświadczeniem i studiami nad historią ukraińską, ale również myślą polską, która w ugodach polsko-kozackich upatrywała wzorców dla stosunków polsko-ukraińskich w przyszłości. Łobodowski tworzy romantyczny mit wspólnoty polsko-kozackiej i polsko-ukraińskiej, zwracając się do romantycznych tradycji „szkoły ukraińskiej”. Problematyka ukraińska podjęta jest również w czwartej części (pt. *Rzeka graniczna*, 1970) tetralogii *Dzieje Józefa Zakrzewskiego*. W tej części ukazuje on na przykładzie scen katastroficznych rozgrywających się w miastach i wsiach oraz losów wielu bohaterów klęskę głodu na Ukrainie, która miała miejsce w latach 1932–1933.

Po upadku systemu komunistycznego twórczość Łobodowskiego i wiedza o jego życiu zaczęły wracać do czytelnika krajowego. Po przerwie, która trwała 50 lat, wznowiono w Polsce wydawanie jego twórczości literackiej i publicystycznej. Od 1989 roku ukazało się kilka tomików wybranych utworów poetyckich (*List do kraju*¹², *Poezje*¹³), dokonano też przedruku wspomnianych już dwóch cykli prozatorskich¹⁴. Mimo że pisarz cieszył się mianem aktywnego publicysty, jednak ta część jego twórczości nie doczekała się edycji zbiorowej nawet na emigracji, jest również dotychczas w bardzo niewielkim stopniu zbadana. Większość artykułów publicystycznych pozostaje rozproszona po różnych wydaniach polskich okresu międzywojennego i okresów emigracyjnych. Z tego względu realizacja

¹² J. Łobodowski, *List do kraju*, oprac. J. Świech, Lublin 1989.

¹³ J. Łobodowski, *Poezje*, oprac. J. Zięba, Lublin 1990.

¹⁴ J. Łobodowski, *Komysze* (trylogia: *Komysze*, cz. 1; *W stancy*, cz. 2; *Droga powrotna*, cz. 3), Lublin 2018; *idem*, *Dzieje Józefa Zakrzewskiego* (tetralogia: *Czerwona wiosna*, cz. 1; *Terminatorzy rewolucji*, cz. 2; *Nożyce Dalili*, cz. 3; *Rzeka graniczna*, cz. 4), Lublin 2018.

wydania zbiorowego Łobodowskiego wymagałaby dużych nakładów finansowych i żmudnych poszukiwań w wielu pismach krajowych i emigracyjnych. W roku 1990, dzięki staraniom „Biblioteki Głosu Poznańskich Liberalów”, ukazał się zbiór pt. *Kassandra jest niepopularna*¹⁵ zawierający 20 artykułów. Zaprezentowane są w nim teksty wybrane z „Orła Białego” z lat 1956–1980. W roku 1995 został wydany bardziej okazały zbiór publicystyki Łobodowskiego pt. *Worek Judaszów*¹⁶, do którego weszły trzydzieści cztery felietony opublikowane w latach 1970–1981 na łamach londyńskich „Wiadomości”. Warto przypomnieć, że w tym piśmie do rubryki „Worek Judaszów” publicysta napisał ponad trzysta szkiców, tak więc ich książkowa edycja stanowiłaby kilka tomów. Tytuł ich autor zapożyczył z tytułu satyrycznego poematu o wyraźnym zacięciu społecznym *Worek Judaszów* Sebastiana Klonowica (1545–1602) – pisarza oraz pełniącego przez pewien czas obowiązki ławnika wójta, a przez osiem lat burmistrza miasta Lublin. W roku 1996 pod redakcją Barbary Truchan ukazała się książka Łobodowskiego pt. *Naród jest nieśmiertelny*¹⁷ zawierająca elementy publicystyki (wspomnienia, rozmowy, referaty, fragmenty wywiadów, występy, dokumenty), listy i wiersze pisarza (np. *Epitafium generałowi Tarnawskiemu, Poetom ukraińskim, Taras Szewczenko, Tryptyk o zamordowanym Kościele*), a także jego opinie na temat twórczości intelektualistów polskich i ukraińskich. W 2015 roku ukazał się zbiór artykułów *Przeciw upiorom przeszłości*¹⁸ zawierający w przeważającej mierze teksty o tematyce ukraińskiej. Jednak wymienione zbiory ukazują tylko fragment bogatej spuścizny Łobodowskiego z zakresu publicystyki.

W latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku Łobodowski pisał, że gdyby znalazł się wydawca, który zechciałby wydać wszystkie jego teksty publicystyczne o tematyce ukraińskiej, to zebrałoby się

¹⁵ J. Łobodowski, *Kassandra jest niepopularna...*

¹⁶ J. Łobodowski, *Worek Judaszów...* Do tej edycji zbiorowej komentarz pt. *Ostatni zagończyk literatury polskiej* wystosował Krzysztof Masłoń; „Rzeczpospolita”, nr 101, 1995.

¹⁷ J. Łobodowski, *Naród jest nieśmiertelny*, red. B. Truchan, Poznań 1996.

¹⁸ J. Łobodowski, *Przeciw upiorom przeszłości*, Lublin 2015.

kilka grubych tomów¹⁹. Jednak nawet na emigracji nie wydał żadnego. Ponadto jego przekłady poetyckie zostały przedstawione tylko fragmentarycznie w książkach *Naznaczony Ukrainą. O twórczości Józefa Łobodowskiego* oraz *Śladami pisarza. Józef Łobodowski w Polsce i w Hiszpanii*.

W celu popularyzacji dokonań twórczych i myśli społeczno-politycznej pisarza oraz zainteresowania tym dorobkiem współczesnej społeczności, zwłaszcza młodej generacji, od czasu do czasu organizowane są sesje naukowe na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie albo na Uniwersytecie Complutense w Madrycie. Pokłosiem tych przedsięwzięć są tomy naukowe *Józef Łobodowski – rzecznik dialogu polsko-ukraińskiego* (2000), *Między literaturą a polityką. O Józefie Łobodowskim* (2012) oraz *Śladami pisarza. Józef Łobodowski w Polsce i w Hiszpanii* (2016).

W marcu 2019 roku minęła 110. rocznica urodzin Łobodowskiego. Z okazji tego jubileuszu w dniach 21–22 marca tegoż roku pod honorowym patronatem Prezydenta Miasta Lublin Krzysztofa Żuka na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. „Józef Łobodowski dzisiaj – w kulturze polskiej i innych narodów. 110 rocznica urodzin pisarza”. Inicjatorami i organizatorami tego przedsięwzięcia były Zakład Filologii Ukraińskiej Instytutu Filologii Słowiańskiej Wydziału Humanistycznego UMCS i Komisja Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych PAN Oddział Lublin. Konferencja stała się nie tylko formą uczczenia wspomnianego jubileuszu, ale też wyrazem zaangażowania Urzędu Miasta Lublin, instytucji naukowo-badawczych i edukacyjnych, a także samorządowej instytucji kultury Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN” w popularyzację twórczości pisarza.

Pierwszego dnia obrady odbyły się w Sali Obrad Wydziału Humanistycznego UMCS. Konferencję otworzył Dziekan Wydziału Humanistycznego prof. dr hab. Robert Litwiński. W swoim wystąpieniu

---

¹⁹ Zob. J. Łobodowski, *Zgryzliwie uwagi na tematy ukraińskie*, „Kultura”, nr. 3, 1971; *idem*, *Przeciw upiorom przeszłości*, „Kultura”, nr 2/3, 1952, ss. 52–53.

podkreślił on związek Łobodowskiego z Lublinem i wskazał na znaczenie jego twórczości w kulturze i historii polskiej zarówno w wymiarze regionalnym (Lublina i Lubelszczyzny), jak i międzynarodowym. Następnie głos zabrała prorektor UMCS prof. dr hab. Alina Orłowska, która zwróciła uwagę na priorytety i rolę pisarza w kształtowaniu świadomości społecznej i zachowaniu pamięci historycznej. W uroczystym otwarciu konferencji wzięli udział Zdzisław Niedbała, pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin, i Sebastian Trojak, członek Zarządu Województwa Lubelskiego. Ze słowem podziękowania dla Łobodowskiego jako rzecznika dialogu polsko-ukraińskiego wystąpiła Switlana Horbowska, konsul Konsulatu Generalnego Ukrainy w Lublinie.

Wspomnieć należy też otwierającą konferencję w nieco bardziej osobistym tonie przemówienie przybyłego z Madrytu Jerzego Piekutowskiego – przyjaciela Łobodowskiego i prezesa Stowarzyszenia Polaków w Madrycie. Pisarz był honorowym gościem w domu państwa Piekutowskich, należących wówczas do grona młodej generacji przybyłej do Hiszpanii nowej fali polskich emigrantów. (*Nota bene*, pani Joanna Piekutowska z d. Skaruch pochodzi z Lublina). Jerzy Piekutowski sięgnął pamięcią w okres końca lat siedemdziesiątych i lata osiemdziesiąte, kiedy poznał pisarza i zbliżył się do niego. Mówił o Łobodowskim bardzo ciepło, z wielkim szacunkiem i zarazem z uśmiechem, wspominając poczucie humoru swojego „Józia”.

Przewodniczącą komitetu organizacyjnego konferencji, dr hab. Ludmiła Siryk (Instytut Filologii Słowiańskiej UMCS) i prof. dr hab. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa (przewodnicząca Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych PAN Oddział Lublin), powitały poszczególnych członków rodziny Łobodowskiego, referentów, a także pierwszych w Lublinie badaczy i promotorów twórczości pisarza (prof. dr hab. Jerzego Święcha, dr. Józefa Ziebę, poetę i redaktora Waldemara Michalskiego) oraz przedstawiciele organizacji kulturalnych i społecznych Lublina, jak m.in. Stowarzyszenie Pisarzy Polskich Oddział Lublin, Związek Literatów Polskich Oddział Lublin, Towarzystwo Inicjatyw Społecznych „ETOS”, Wschodnia

Fundacja „Akcent”, Dom Kultury LSM w Lublinie i Muzeum Literackie im. Józefa Czechowicza.

Referenci przybyli z Hiszpanii, Ukrainy i uczelni polskich: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Trzeba podkreślić znaczenie przybycia trzech osób z Madrytu. Są nimi wspomniany już mgr Jerzy Piekutowski, prof. dr hab. Grzegorz Bąk (Koordynator Filologii Słowiańskiej i Sekretarz Akademicki Instytutu Filologii Niemieckiej i Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Complutense w Madrycie, współredaktor naukowy książki *Śladami pisarza. Józef Łobodowski w Polsce i w Hiszpanii*, autor wielu referatów i publikacji o naszym Jubilecie), mgr Marta Miształ (żona profesora Grzegorza Bąka, miłośniczka twórczości Łobodowskiego działająca na rzecz ocalenia materiałów niewydanych jego autorstwa poprzez nadawanie formy cyfrowej maszynopisom i rękopisom archiwalnym).

Konferencja zgromadziła badaczy różnych generacji: najwięcej w wieku średnim, ale również starszych (redaktor Alojzy Leszek Gzella) i całkiem młodych (doktorantka Andżelika Kolebuk). Spotkanie miało charakter interdyscyplinarny – wyniki swoich badań nad spuścizną pisarza zaprezentowali literaturoznawcy, publicyści, językoznawcy, muzealnicy i archiwiści.

W pierwszej części obrad przedpołudniowych wygłoszone zostały cztery referaty. Prof. dr hab. Grzegorz Bąk w swoim wystąpieniu pt. *Madryt Józefa Łobodowskiego* ukazał postawę pisarza jako antykomunisty zaangażowanego w międzynarodowe problemy polityczne oraz jako społecznika i patriotę głęboko zaangażowanego w sprawy polskie. Ogromne zainteresowanie gremium wzbudził przedstawiony przez profesora archiwalny fragment filmu przedstawiający Łobodowskiego biorącego udział w dyskusji politycznej, która miała miejsce w studium telewizyjnej hiszpańskiej w Madrycie. Dzięki tłumaczeniu profesora Bąka z języka hiszpańskiego na polski uczestnicy konferencji dowiedzieli się, jak w oparciu o mocne argumenty Łobodowski starał się obalić poglądy oponentów podważających narodową rację stanu Polski. Następnie z referatami wystąpili dr hab. Alicja Jakubowska-Ożóg (prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego z Instytutu

Polonistyki i Dziennikarstwa) – *Rozmowy ponad czasem. Józef Łobodowski: „Pamięci Sulamity”* – i dr hab. Ludmiła Siryk (Zakład Filologii Ukraińskiej UMCS) – *Bogactwo dzieł Józefa Łobodowskiego: życie i twórczość, stan spuścizny w kraju i za granicą*. W kolejnym wystąpieniu pt. *Nasze odkrywanie Józefa Łobodowskiego* mgr Ewa Tomanek (z rodziny J. Łobodowskiego) zaprezentowała nieznane fakty z życia poety i losy jego rodziny oraz wspomniała własne starania o utrzymanie kontaktu z przebywającym na emigracji Łobodowskim jako synem, bratem i wujem w trudnych czasach komunistycznych.

W drugiej części obrad przedpołudniowych prelegenci wygłosili referaty ukazujące różnorodność gatunkową i szeroki zakres tematyczny twórczości pisarza. Interesujące były wystąpienia nawiązujące do poezji twórcy: *Mitologiczny świat polsko-ukraińskiego pogranicza w poezji Józefa Łobodowskiego* (prof. dr hab. Larysa Vakhnina, Instytut Sztuki, Folklorystyki i Etnologii imienia Maksyma Rylskiego Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Kijów), *Święto obfitości. Doświadczenia natury i sztuki w wierszach Józefa Łobodowskiego* (prof. dr hab. Wojciech Ligęza, Instytut Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego). Z referatami prezentującymi wciąż mało znaną i trudno dostępną twórczość publicystyczną pisarza wystąpili prof. dr hab. Anna Woźniak (Instytut Filologii Słowiańskiej KUL), prezentująca wykład pt. *Józef Łobodowski i emigracja paryska. Działalność w sferze kultury literackiej i publicystyki*, a także znany dziennikarz, redaktor, publicysta i historyk prasy lubelskiej Alojzy Leszek Gzella (Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich Oddział w Lublinie), który przedstawił odczyt pt. *Łobodowski – publicysta*.

Obrady popołudniowe również zostały poświęcone różnorodnym zagadnieniom związanym z życiem i twórczością Łobodowskiego. W dwóch wystąpieniach części pierwszej obrad obiektem badań była proza pisarza. Językoznawca prof. dr hab. Feliks Czyżewski (Zakład Filologii Ukraińskiej UMCS) w referacie pt. *Wybrane problemy z urbonimii lubelskiej na przykładzie prozy Józefa Łobodowskiego* ukazał bogate nazewnictwo Lublina i jego okolic na tle faktów historyczno-kulturowych. Z kolei literaturoznawca dr hab. Wojciech Kruszewski (prof. KUL, Instytut Filologii Polskiej) w referacie

pt. *Lublin w tetralogii „Dzieje Józefa Zakrzewskiego”* dokonał próby rekonstrukcji obrazu Lublina międzywojennego w aspekcie socjologicznym i historiozoficznym. Bardzo interesujące było wystąpienie prof. dr hab. Mirosławy Ołdakowskiej-Kuflowej (Instytut Filologii Polskiej KUL) pt. *Emocje w wierszach Józefa Łobodowskiego* ukazujące poetykę, dzięki której różnorodne emocje zaistniały w badanej twórczości. Autorka referatu porównała praktykę poety w tym względzie z tendencjami istniejącymi w dorobku innych polskich twórców XX wieku. Z kolei w językoznawczym referacie pt. *Семантика і вираження концептів „Україна”, „український” у збірці Юзефа Лободовського „Злата Храмота” („Золота Грамота”)* (*Semantyka i przedstawienie konceptów „Ukraina”, „ukraiński” w zbiorze poetyckim „Złota Hramota”*) dr hab. Lubow Frolak (prof. UMCS, Zakład Filologii Ukraińskiej UMCS) ukazała bogactwo leksykalne i związki polsko-ukraińskie w sferze języka poezji twórcy. Dr hab. Maria Falska (prof. UMCS, Instytut Filologii Romańskiej) w referacie pt. *Poezja hiszpańska w tłumaczeniach Józefa Łobodowskiego* przedstawiła sztukę translatorską pisarza; być może ten pionierski temat stanie się dobrym początkiem do kolejnych badań w ramach przekładoznawstwa polskiego i hiszpańskiego.

W części drugiej sesji popołudniowej referaty wygłosili: dr Jarosław Cymerman (Instytut Filologii Polskiej UMCS), *Poemat i ballada – Józef Czechowicz i Józef Łobodowski o Lublinie*, a także dr Anna Choma-Suwała (Zakład Filologii Ukraińskiej UMCS), *Józef Łobodowski w kręgu Awangardy Lubelskiej*. W tych komparatystycznych badaniach została ukazana postać Łobodowskiego w kontekście Lublina, faktów historycznoliterackich oraz zjawisk artystycznych piśmiennictwa lubelskiego. Niezbadane i nieznanne rękopisy pisarza omówione zostały przez mgr Andżelikę Kolebuk (Instytut Filologii Polskiej UMCS) w referacie pt. *O edycji notatników Józefa Łobodowskiego. Rekonesans*.

Podczas dwóch sesji roboczych, tj. przedpołudniowej i popołudniowej, rozwinęła się ożywiona dyskusja dotycząca zagadnień podjętych w referatach, a także kwestii merytorycznych w sprawie interpretacji rękopisów.

Badania naukowców objęły wieloaspektową twórczość pisarza i miały charakter nowatorski. Ukazały one nadal utrzymujące się zainteresowanie naukowców poezją Łobodowskiego. Świadczy o tym fakt, że poezja była obiektem badań siedmiu z szesnastu wygłoszonych referatów. Pozostałe wystąpienia dotyczyły innych aspektów spuścizny pisarza: publicystyki (dwa referaty), prozy (dwa), tłumaczeń poetyckich (jeden), rękopisów archiwalnych (jeden), życia i spuścizny twórczej pisarza oraz jego postawy obywatelskiej i działalności społeczno-politycznej (trzy).

Trzeba zaznaczyć, iż nietypowy dla programu konferencji naukowych był koncert na podstawie utworów i tłumaczeń poetyckich Józefa Łobodowskiego, a także przekładów jego poezji na język ukraiński. *Nota bene* twórca cieszył się mianem świetnego tłumacza poezji wschodniosłowiańskiej. Ponadto przetłumaczył sporo tekstów poetów hiszpańskich należących do różnych prądów artystycznych i okresów historycznych. Recytacja poezji została w sposób niezwykle wzbogacona dzięki koncertowi skrzypcowemu w wykonaniu młodszej generacji rodziny Łobodowskiego – Stanisława Tomanka (Koncertmistrza Teatru Wielkiego Opery Narodowej w Warszawie) i jego syna Kamila Tomanka (I skrzypce Teatru Wielkiego Opery Narodowej w Warszawie, kompozytora).

Jubileuszowy charakter spotkania wymagał zaprezentowania chociażby kilku fragmentów jego wielorakiej twórczości, w szczególności poetyckiej i translatorskiej. Koncert odbył się z dużym udziałem studentów ukrainistyki z Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS, którzy pomagali w sprawach organizacyjnych (Zoriana Kryzhanivska, Petro Rusinov, Dana Chernyak), recytowali wiersze Łobodowskiego poświęcone Lublinowi (*Lublin 1934*, wyk. Karolina Zygo; *Ballada lubelska* z tomu *W połowie wędrówki*, wyk. Zoya Kolomiyets). Ponadto studenci recytowali wiersze ukraińskie w tłumaczeniach Łobodowskiego na język polski. Trzeba przypomnieć, że w 1994 roku nakładem wydawnictwa „Kamieniar” we Lwowie ukazał się tomik poetycki Łobodowskiego pt. *Pieśń o Ukrainie*, gdzie wstęp (tekst naukowy autorstwa dr Ireny Szypowskiej) i wiersze Łobodowskiego podane są w oryginale i w tłumaczeniu poetów

ukraińskich. Z tego tomiku fragment poematu *Pochwała Ukrainy* recytowała w języku polskim Magda Jakimiuk, a w tłumaczeniu Swiatosława Hordyńskiego na ukraiński – Ołesia Jabłońska. W języku oryginału i w przekładzie Łobodowskiego na język polski przedstawiono wiersze poetów ukraińskich: sonet Mykoły Zerowa *B cmeny (W stepie)* recytowały Ołeksandra Bojczuk i Anastazja Rychluk, sonet Mychajła Draj-Chmary *Лебеди (Łabędzie)* – Oksana Basaraba i Natalia Petryk, a wiersz Wasyla Symonenki *Де запраз ви, каму мого народу (Gdzieście, oprawcy mojego narodu)* – Andrij Melnyk i Magda Jakimiuk. Ze względu na ograniczony czas nie przedstawiono tłumaczonej przez Łobodowskiego poezji rosyjskiej i białoruskiej.

Z kolei poezję hiszpańską w przekładach Łobodowskiego, w szczególności sonet *Saeta* Antonio Machado y Ruiza, w wersji oryginalnej recytowała mgr Ruth Dominguez Lopez-Abad, Hiszpanka pochodząca z Madrytu i od kilku lat pracująca na stanowisku wykładowcy języka hiszpańskiego w Instytucie Filologii Romańskiej UMCS, a w tłumaczeniu na język polski mgr Marta Misztal, Polka pochodząca z Zakopanego, lecz od ponad dwudziestu lat mieszkająca w Madrycie, gdzie działa na rzecz ocalenia i popularyzacji twórczości autora *Złotej Hramoty*.

Następnego dnia uczestnicy konferencji i pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin Zdzisław Niedbała wzięli udział w porannej Mszy Świętej w intencji śp. Józefa Łobodowskiego, która odbyła się w Kościele Akademickim KUL. Po Mszy wszyscy udali się na cmentarz przy ul. Lipowej i złożyli kwiaty na grobie pisarza (wieniec od uczestników konferencji i Urzędu Miasta z napisem na białoczerwonej wstążce: „Prezydent i Mieszkańcy Lublina”). Uczestnicy konferencji z Madrytu położyli na wiosennych tulipanach flagę hiszpańską. Ta flaga i kolor wstążki, przypominający flagę polską, nie tylko symbolizowały związaną z obu krajami życiową drogę Łobodowskiego. Świadczyły one również o tym, że jego twórczość przekracza granice, łącząc ludzi z różnych zakątków Polski, a także z Kijowa i Madrytu.

Po krótkiej przerwie uczestnicy konferencji udali się do Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS, gdzie przeprowadzono panel dyskusyjny *Jak ocalić i utrwalić dzieło Józefa Łobodowskiego*. W podsumowaniu

stwierdzono, że konferencja stanowiła płaszczyznę wymiany doświadczeń między badaczami różnych dziedzin nauki, a także dostarczyła wszystkim uczestnikom wiedzy z zakresu nowych kierunków badań i nowych form upowszechniania myśli społeczno-politycznej i twórczości literackiej Łobodowskiego.

Przedsięwzięcie zostało częściowo sfinansowane przez jednostki wspomnianych organizatorów. Jednak generalnie projekt zrealizowano dzięki finansowemu wsparciu Miasta Lublin przekazanemu na mocy umowy o zamówieniu publicznym pomiędzy Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, reprezentowanym przez prof. dr. hab. Stanisława Michałowskiego (Rektora Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie), a Gminą Lublin, reprezentowaną przez Michała Karapudę (Dyrektora Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin) i Magdalenę Zarebę-Opalińską (Kierowniczkę Referatu Wydziału Kultury Urzędu Miasta Lublin).

Organizatorzy konferencji wyrażają serdeczne podziękowania Prezydentowi Miasta Lublin Krzysztofowi Żukowi i Rektorowi UMCS prof. dr. hab. Stanisławowi Michałowskiemu, obydwóm wiceprezesom PAN Oddział w Lublinie, prof. dr. hab. Tomaszowi Trojanowskiemu oraz prof. dr. hab. Janowi Glińskiemu, rzeczywistym członkom PAN. W szczególności dziękujemy również Wydziałowi Kultury Urzędu Miasta Lublin oraz zastępcy dyrektora pani Annie Pajdosz – za dofinansowanie konferencji. Za wszelką pomoc organizatorzy dziękują Dziekanowi Wydziału Humanistycznego UMCS prof. dr. hab. Robertowi Litwińskiemu i Dyrektorowi Instytutu Filologii Słowiańskiej UMCS prof. dr. hab. Siergiejowi Kowalowski. Serdeczne podziękowania należą się też dyrektorowi Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN” panu Tomaszowi Pietrasiewiczowi i jego pracownikom za przekazanie uczestnikom konferencji 120 egzemplarzy 500-stronicowej książki *Łobodowski: życiorys, twórczość, publicystyka, wspomnienia*, która ukazała się w ramach serii wydawniczej „Scriptores” (2009, tom nr 35, zeszyt 28) z okazji stulecia urodzin Józefa Łobodowskiego. Organizatorzy wyrażają swoją wdzięczność Działowi Promocji UMCS i Wydziałowi Kultury Urzędu Miejskiego za prezenty w postaci folderów i innych materiałów promujących

UMCS jako instytucję edukacyjno-naukową oraz promujących kulturę i historię miasta Lublin.

Celem podjętych działań jest nie tylko popularyzacja twórcy o nadzwyczajnie bogatym dorobku artystycznym i publicystycznym, ale również utrwalenie pamięci o Łobodowskim jako człowieku szerokiego formatu, humaniście i patriocie, wyraźnej postaci literackiego Lublina okresu międzywojennego, emigrancie politycznym, który był *persona non grata*, a jego twórczość była zakazana w Polskiej Republice Ludowej.

Bibliography

- Łobodowski J., *Słońce przez szpary*, nakł. aut., Lublin 1929.
- Łobodowski J., *Gwiazdny psalterz*, nakł. aut., Lublin 1931.
- Łobodowski J., *W przeddzień*, Lublin 1932.
- Łobodowski J., *U przyjaciół*, Biblioteka Poetycka „Dźwigarów”, Lublin–Warszawa 1935.
- Łobodowski J., *Modlitwa na wojnę*, Swiatpol, Londyn 1947.
- Łobodowski J., *Przeciw upiorom przeszłości*, „Kultura”, nr 2/3(52/53), 1952.
- Łobodowski J., *Złota Hramota*, Instytut Literacki, Paryż 1954.
- Łobodowski J., *Zgryzliwe uwagi na tematy ukraińskie*, „Kultura”, nr 3, 1971.
- Łobodowski J., *Dwie książki*, Instytut Literacki, Paryż 1984.
- Łobodowski J., *List do kraju*, oprac. J. Świech, Wydawnictwo KUL, Lublin 1989.
- Łobodowski J., *Poezje*, oprac. J. Zięba, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1990.
- Łobodowski J., *Porywacze ludzi*, [w:] *Kassandra jest niepopularna. Wybór tekstów z „Orla Białego” z lat 1956–1980*, *idem*, wybrał i wstępem opatrzył J. Obszyński, Wydawnictwo im. Lecha Zondka, Poznań 1990.
- Łobodowski J., *Kassandra jest niepopularna. Wybór tekstów z „Orla Białego” z lat 1956–1980*, wybrał i wstępem opatrzył J. Obszyński, Wydawnictwo im. Lecha Zondka, Poznań 1990.
- Łobodowski J., *Wspomnienia lubelskie*, „Kresy”, nr 8, 1991.
- Łobodowski J., *Worek Judaszów*, wybrał i opatrzył notą edytorską P. Kądziała, Oficyna Wydawnicza Interim, Warszawa 1995.
- Łobodowski J., *Naród jest nieśmiertelny*, red. Barbara Truchan, Wydawnictwo WERS, Poznań 1996.
- Łobodowski J., *Przeciw upiorom przeszłości*, Wydawnictwo Test, Lublin 2015.
- Łobodowski J., *Komysze* (trylogia: *Komysze*, cz. 1; *W stancy*, cz. 2; *Droga powrotna*, cz. 3), Wydawnictwo Test, Lublin 2018.

- Łobodowski J., *Dzieje Józefa Zakrzewskiego* (tetralogia: *Czerwona wiosna*, cz. 1; *Terminatorzy rewolucji*, cz. 2; *Nożyce Dalili*, cz. 3; *Rzeka graniczna*, cz. 4), Wydawnictwo Test, Lublin 2018.
- Bąk G., *Józef Łobodowski en España*, [w:] *Śladami pisarza. Józef Łobodowski w Polsce i w Hiszpanii*, red. G. Bąk, L. Siryk, E. Łoś, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016.
- Bąk G., Siryk L., Łoś E. (red.), *Śladami pisarza. Józef Łobodowski w Polsce i w Hiszpanii*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2016.
- Dybczak K., *Panorama literatury na obczyźnie*, Oficyna Literacka, Kraków 1990.
- Masłoń K., *Ostatni zagończyk literatury polskiej*, „Rzeczpospolita”, nr 101, 1995.
- Siryk L., *Naznaczony Ukrainą*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2002.
- Siryk L., Święch J. (red.), *Józef Łobodowski – rzecznik dialogu polsko-ukraińskiego*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2000.
- Siryk L., Łoś E. (red.), *Między literaturą a polityką. O Józefie Łobodowskim*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012.
- Szypowska I., *Rozmowa z Józefem Łobodowskim*, „Poezja”, nr 6, 1988.
- Święch J., *Niepokorny wędrowiec*, [w:] *List do kraju*, J. Łobodowski, Wydawnictwo KUL, Lublin 1989.
- Zięba J., *Żywot Józefa Łobodowskiego*, cz. 2, „Relacje”, nr 4, 1989.